

דברים פרק ט

(א) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶתְּהָ עֵבֶר הַיּוֹם אֶת הַיְרֵדוֹן לְבָא לְרִשְׁתָּ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִמֶּךָ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצָרֹת בְּשָׂמַיִם: (ב) עַם גְּדוֹל וְרַם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אֶתְּהָ יָדְעֹת וְאֶתְּהָ שְׁמַעְתָּ מִי יִתְיַצֵּב לִפְנֵי בְנֵי עֲנָק: (ג) וְיָדְעֹת הַיּוֹם כִּי יִקְנֹךְ אֱלֹהֶיךָ הוּא הַעֵבֶר לִפְנֵיךְ אֲשֶׁר אֶכְלָה הוּא יִשְׁמִידֶם וְהוּא יִכְנִיעֶם לִפְנֵיךְ וְהוֹרֶשֶׁתֶם וְהֶאֱבַדְתֶּם מֵהָר פְּאֵשׁ דְּבַר יִקְנֹךְ לָךְ: (ד) אֵל תֹּאמַר בְּלִבְּךָ בְּהַדֹּף יִקְנֹךְ אֱלֹהֶיךָ אֹתָם מִלִּפְנֵיךְ לֵאמֹר בְּצַדִּיקְתִּי הִבִּיאֲנִי יִקְנֹךְ לְרִשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ וּבְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יִקְנֹךְ מוֹרִישָׁם מִפְּנֵיךְ: (ה) לֹא בְּצַדִּיקְתְּךָ וּבִישׁוֹר לִבְבְּךָ אֶתְּהָ בָּא לְרִשְׁתָּ אֶת אֶרֶץ כִּי בְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יִקְנֹךְ אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישָׁם מִפְּנֵיךְ וְלִמְעַן הַקִּים אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יִקְנֹךְ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב: (ו) וְיָדְעֹת כִּי לֹא בְּצַדִּיקְתְּךָ יִקְנֹךְ אֱלֹהֶיךָ לָתֹךְ לָךְ אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ כִּי עִם קִשָּׁה עָרַף אֶתְּהָ: (ז) זָכֹר אֶל תִּשְׁפַח אֶת אֲשֶׁר הִקְצַפְתָּ אֶת יִקְנֹךְ אֱלֹהֶיךָ בְּמִדְבָר לָמֹן הַיּוֹם אֲשֶׁר יִצְאֶת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בְּאַכְסָם עַד הַמָּקוֹם הַזֶּה מִמִּרְיָם הַיִּיתֶם עִם יִקְנֹךְ: (ח) וּבְחָרָב הִקְצַפְתֶּם אֶת יִקְנֹךְ וַיִּתְאַנֵּף יִקְנֹךְ בְּכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְּכֶם: (ט) בְּעֵלְתֵי הַהָרָה לְקַחַת לֹחֹת הָאֲבָנִים לֹחֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יִקְנֹךְ עִמָּכֶם וְאֲשֶׁב בְּהָר אֲרָבָעִים יוֹם וְאֲרָבָעִים לַיְלָה לָחֵם לֹא אֶכְלָתִי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי: (י) וַיִּתֵּן יִקְנֹךְ אֱלֹהֵי אֶת שְׁנֵי לֹחֹת הָאֲבָנִים כְּתָבִים בְּאֶצְבָּעֵי אֱלֹהִים וְעָלִיהֶם כָּכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יִקְנֹךְ עִמָּכֶם בְּהָר מְתוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא: (יא) וַיְהִי מִקֶּץ אֲרָבָעִים יוֹם וְאֲרָבָעִים לַיְלָה נָתַן יִקְנֹךְ אֱלֹהֵי אֶת שְׁנֵי לֹחֹת הָאֲבָנִים לְחֹת הַבְּרִית: (יב) וַיֹּאמֶר יִקְנֹךְ אֱלֹהֵי קוֹם רַד מֵהָר מִזֶּה כִּי שָׁחַת עִמָּךְ אֲשֶׁר הוֹצֵאת מִמִּצְרַיִם סָרוּ מֵהָר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מַסָּכָה:

רש"י (שם)

(א) גדולים ועצומים ממך - אתה עצום, והם עצומים ממך: (ד) אל תאמר בלבבך - צדקתי ורשעת הגוים גרמו: (ה) לא בצדקתך וגוי אתה בא לרשת וגוי כי ברשעת הגוים - הרי כי משמש בלשון אלא: (ט) ואשב בהר - אין ישיבה אלא לשון עכבה: (יא) לחת - לחת כתיב, ששתיהם שוות:

רשב"ם (שם)

(ג) והאבדתם מהר - כל מלחמות שתלחמו בהם תנצחו בהם במהירות בלא טורח סוללה ומצודות ימים רבים, ומכל מקום לא תוכל לכלותם את כולם מהר פן תרבה עליך חית השדה, כי לא אנוח לכם להלחם על כולם בשנה אחת: לא תוכל - לשון התראה כמו לא תוכל לתת עליך איש נכרי, לא תוכל לאכול בשעריך: (ד) אל תאמר בלבבך - כשיהדוף י"י אלהיך אותם מלפניך, שני דברים גרמו לי לנחול הארץ הזאת, אילו האומות נתחייבו ברשעתם להתגרש מן הארץ, ומה שאני זוכה בה יותר מאומה אחרת: בצדקתי הביאני י"י - יותר משאר אומות הואיל כי ברשעת הגוים האלה י"י מורישם: לא בצדקתך וביושר לבבך [וגוי'] - שהרי זכור אל תשכח את אשר הקצפת וגוי'. אפס אחד משני הדברים אמת, כי ברשעתם הפסידו נחלתם, ומה שאתה זוכה בה, לא בצדקתך אלא למען הקים את השבועה וגוי':

רמב"ן (שם)

(ג) וטעם הוא ישמידם והוא יכניעם - כמו הוא יכניעם והוא ישמידם. "יכניעם" ענין שפלות, מן, הראית כי נכנע אחאב מלפני (מ"א כא כט), או אז יכנע לבבם הערל (ויקרא כו מא), וכן כלם. והטעם כי היו העמים ההם יראים מאד מישראל, ובלב רגז וברוח שפלה ורפיון ידים היו יוצאים אליהם למלחמה, כמו שאמר (יהושע ה א) ויהי כשמוע כל מלכי האמרי וגוי' וכל מלכי הכנעני וגוי' וימס לבבם ולא היה בם עוד רוח מפני בני ישראל: ויתכן כי "הוא ישמידם" ירמוז אל גוים גדולים ועצומים, "ויכניעם" אל בני ענקים, כי עם כל תקפם וגבהם נכנע לבם יותר משאר העם, ולא יצאו למלחמה כלל אבל היו נחבאים בהרים ובערי הבצורות, כמו שאמר (שם יא כא) ויבא יהושע בעת ההיא ויכרת את הענקים מן ההר מן חברון מן דביר מן ענב ומכל הר יהודה ומכל הר ישראל עם עריהם החרימם יהושע, כלומר בעריהם. וכן וילך יהודה אל הכנעני היושב בחברון ויכו את ששי ואת אחימן ואת תלמי (שופטים א ז): (ד - ה) אל תאמר בלבבך - אחרי שהזהיר שלא תחשוב כחי ועוצם ידי עשה לי, רק שתדע כי הנצוחים במלחמה השם נתן להם הכח ההוא, והתקיפים שבהם והערים הבצורות אשר תלכדו השם בכבודו עשה לכם כן בנס מפורסם מאתו, חזר והזכיר לא תחשוב כי עשה ה' עמך כל זה

בצדקתך, כי לא עשה לכם כן רק ברשעת הגוים האלה. והנה זה טעם באבדן הגוים ההם, ולא נתן להם טעם ברשת ישראל את הארץ. על כן חזר ובאר לא בצדקתך - שתהיה צדיק במעשה, ולא אפילו בלב ישר שהיה לך, רק ברשעת הגוים אבדו הם, ובעבור שבועת אבותיך ירשת אותה הארץ, כי אין החטא שלך יכול לבטל המתנה שנתן לאבותיך כי בשבועה נתנה להם. ורש"י כתב אל תאמר בלבבך צדקתי ורשעת הגוים גרמה לי, לא בצדקתך. ואיננו נכון:

ויש על השואל לשאול, שהרי אמר (לעיל ז ח) כי מאהבת ה' אתכם, והנה הם אהובים למעלה, והשם לא יאהב רק את הטובים, כי רשע ואוהב חמס שנאה נפשו, אם כן גם בצדקתם ירשו ארץ. והתשובה, כי שם ידבר עם ישראל בכללם, וכאן יוכיח הדור ההוא שהיו ממרים את ה' מיום היותם במדבר:

וטעם ולמען הקים את הדבר - שאמר ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ודור רביעי ישובו הנה (בראשית טו טז):

(ח) ובחרב הקצפתם את ה' - קודם שיפתח להם בביאור התורה כלל, הוכיח אותם בעונות אשר גרמו להם רעה ולא נמחלו, והזכיר להם ענין המרגלים ומי מריבה. ואחר כן ביאר עשרת הדברות ופרשת יחוד השם, והזהירם בענין ע"ז אזהרות רבות, והזהיר במצות בכללם ויאמר שהן כולן טובות ובעבורן תבא להן כל הטובה. ועתה בא להתחיל בפרטי המצות, וקודם שיזכיר אחת מהן בפרט יחזור להוכיח אותם ולפקוד עליהם את כל עונותיהם שעשו מעת שקבלו התורה והלאה, כי התלוונות שעשו קודם מתן תורה שהמרו על ים בים סוף וילונו במרה ובאלוש לא יזכירם להם, כי מעת שקבלו התורה היו יותר חייבים לשמוע בקול השם אשר כרת עמם ברית, ולפיכך פתח כאן ובחורב הקצפתם והזכיר להם מעשה העגל, וכבר פירשתיו (שמות לב א):

פירונו (שם)

ט (ד) אל האמר כלבכך בהורף, כשתראה שתנצחם שלא כמנהג העולם וחכיר שהוא פועל אלהי, אל הטעה לומר בצדקתי הביאני... לרשת, וכדי שאירש הארץ מהרה בזכותי הרף אותם מהרה. וכרשעת הגוים האלה ה' מורישם ספניך, והנה הסיבה שהוא נלחם היא ברשעתם, לא כדי שתירש אתה מהרה.

(ה) לא בצדקתך, אתה בא לרשת, כי אמנם מה שאתה יורש הארץ אינו בזכותך, באופן שאין ראוי שילחם ה' למען תירשו מהרה, כי ברשעת הגוים האלה ה' אלהיך מורישם ספניך.

(ו) כי עם קשה עורף אתה, שאי אפשר שיהיה צדק ויורש לבב עם קשי העורף, כי אמנם קשה העורף הוא ההולך אחרי שרירות לבו ומחשבתו, אף על פי שיוודיעו איזה מורה צדק בראיה ברורה שמחשבתו היא בלתי טובה ומביאה אל ההפסד, וזה כי לא יפנה אל המורה כאילו ערפו קשה וגיד ברול באופן שלא יוכל לפנות אנה ואנה, אבל ילך אחרי שרירות לבו כמאז.

(ז) זכור אל תשכח, ויעיד על היותך עם קשה עורף, כי הנה חזרחם להקציף פעם אחר פעם, ככלב שכ על קיאי²², אף על פי שבכל פעם ראיתם את מוסר ה' אלהיכם ואת גדלו.

(ח) ובחורב הקצפתם, ויעיד על רוע מדת קושי העורף, כי אמנם כשהקצפתם את ה' בחורב לא היה אומר להשמידכם אלא בשביל שאתם עם קשי עורף, כאמרו יתברך "ראיתי את העם הזה, והנה עם קשה עורף הוא, הרף ממני ואשמידם" (פסו יג-יד), וזה כי אמנם קושי העורף מסיר את תקות החשובה.

Rabbi Brovender's Parsha Shiur is sponsored by
Dr. Bernard & Robin Cohen, Milwaukee

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts,
or to sign-up to receive sources in advance.

Rabbi Brovender returns next week – Parshat Re'eh